

УДК 330.341

Єсіна В.О., к.е.н., доцент

Харківський національний університет міського господарства

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ МІЖРЕГІОНАЛЬНИМИ ВЗАЄМОДІЯМИ

У даній статті проаналізовано стратегії розвитку інноваційного потенціалу регіонів України за рахунок використання механізму управління міжрегіональними взаємодіями

Ключові слова: інноваційний потенціал, міжрегіональні взаємодії, стратегія розвитку, управління.

Yesina V.

DEVELOPMENT OF INNOVATIVE POTENTIAL OF THE REGION BY USING THE MECHANISM OF INTERREGIONAL COOPERATION

In the article strategies of development of the innovative potential of regions of Ukraine by using the mechanism of interregional cooperation are analyzed.

Key words: innovation potential, inter-regional cooperation, development strategy, management.

Есіна В.А.

РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ МЕЖРЕГИОНАЛЬНЫМ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕМ

В данной статье проанализированы стратегии развития инновационного потенциала регионов Украины за счет использования механизма управления межрегиональными взаимодействиями

Ключевые слова: инновационный потенциал, стратегия развития, межрегиональные взаимодействия, управление.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Завдяки своєму місцезнаходженню та розміру Україна має значний потенціал, що в теперішній час не використовується. Тому основа для внутрішньої економічної інтеграції та для прориву в світовий економічний простір має розглядатися як стратегія розвитку, що націлена на активізацію міжнародних відносин за участю регіонів.

Економічний та інноваційний розвиток регіонів не можливий без урахування їх географічно-територіального розташування та використання наявних можливостей від взаємодії між сусідніми регіонами.

В цій стратегії інноваційного розвитку регіонів мають бути вирішені завдання якісної аналітики за достовірною інформацією, формування основ нової концепції регіонального саморозвитку, підвищення рівня відповідальності регіонів за стан своїх внутрішніх ринків і забезпечення власної конкурентоспроможності за рахунок міжрегіональної інтеграції.

При цьому міжрегіональну економічну інтеграцію слід розглядати як зближення, взаємопроникнення і зрощення відтворювальних процесів суб'єктів господарювання двох і більше регіонів, що перетворює їх на цілісний господарський механізм, на міжрегіональну економічну систему, яка виступає кластерною складовою національного економічного простору [8, с 9].

При розробці стратегії розвитку регіонів інноваційний потенціал слід розглядати як інтеграційно впливовий, стимулюючий фактор, що забезпечує ефект синергії групи регіонів. З погляду конкуренції регіонів між собою, важливо використовувати свій потенціал, розвиваючи переваги даного регіону перед іншими. З погляду внеску в стратегію національного розвитку, важливіше орієнтуватися на потенціал міжрегіональних взаємодій.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Попередні дослідження в контексті зазначеної проблеми – розвитку інноваційного розвитку регіонів, проводили наступні вітчизняні науковці В.П. Александрова [4], О.І. Амоша [1], П.Т. Бубенко [2], Б.М. Данилишин [6], Л.Л. Ковальська [5], В.П. Семиноженко [3, 9], О.Б. Снісаренко [7], І.З. Сторонянська [8] та інші.

Ці дослідження характеризуються великою кількістю різних методик оцінки та розвитку інноваційного потенціалу регіонів України. Попри значну кількість наукових праць, питання щодо використання механізму міжрегіональної взаємодії та управління ним потребує подальшого дослідження та деталізації.

Цілі статті. Метою даної роботи є обґрунтування моделі функціонального механізму управління міжрегіональними взаємодіями, що розроблена на основі аналізу Стратегій економічного та соціального розвитку деяких регіонів України [9-15], що мають різний рівень економічного, інноваційного та соціального потенціалів

та відрізняються один від одного територіальним розташуванням.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Специфічні умови та характеристики регіонів, що досліджуються, слугували виникненню пропозицій щодо розвитку міжрегіональних зв'язків, які доцільно звести в формальну логіку розгляду, аналізу, оцінювання. Перш за все, можна стверджувати, що на даний час вже існує модель управління міжрегіональними відносинами. Ця модель реалізується регіонами через систему програм, завдань, проектів і домовленостей. Таку модель можливо представити у вигляді потрійного кортежу (послідовність кінцевого числа елементів), що характеризують цілісний об'єкт або процес:

$$\Phi_{mv} = \left\{ \begin{array}{l} (C_y, A) \\ (D_{rp}, IPr, M_r, C_{yp}, P_r) , \\ (K1, K2, K3, K4) \end{array} \right.$$

де Φ_{mv} – функційний механізм управління міжрегіональними взаємодіями;

C_y – система централізованого управління регіональною політикою;

A – агенти регіональної господарської системи та сфери послуг;

D_{rp} – державна регіональна політика;

IPr – інноваційний потенціал регіону;

M_r – монопольні сфери діяльності регіону;

C_{yp} – специфічні умови регіону;

P_r – регіональний ринок;

$K1$ – коефіцієнт інноваційної активності регіону;

$K2$ – коефіцієнт розвитку інформаційної системи регіону та стратегічного планування;

$K3$ – конкурентні завдання регіону;

$K4$ – партнерські взаємодії.

Як впливає з наведеної моделі функціонального механізму управління міжрегіональними взаємодіями, інноваційна стратегія розвитку реалізується:

– в рамках державної регіональної політики (D_{rp});

– за участі органів управління регіоном (C_y) і самих агентів, що діють на території регіону (A);

– через використання інноваційного потенціалу регіону в усіх його аспектах (IPr);

– з урахуванням монопольних можливостей регіону, тобто виробництва монопольної продукції (Мр);

– з орієнтацією на регіональну специфіку регіону (корисні копалини, кліматичні умови, культурні та історичні надбання та інше) (Сур);

– з завданням розвитку регіонального ринку і ринкової експансії за межами регіону (Рр).

Надана модель завершується поправочними коефіцієнтами, що характеризують вплив на міжрегіональні взаємодії через протиріччя рівня інноваційної активності підприємств регіону і активності агентів відповідної господарської системи (К1), розвитку на цій базі інформаційної системи регіону (К2) та конкурентних переваг (К3) і партнерських відносин (К4),

Згідно з наведеною функцією міжрегіональних взаємодій визначимо особливості кожного регіону, що досліджується, з позиції провідних галузей промисловості, особливостей господарювання та географічного розташування.

Харківський регіон має наступні пріоритети: науково-освітній потенціал, машинобудівельне виробництво, вигідне географічне розташування з позиції транспортної мережі та приграничного розташування з Росією.

Визначальними напрямками міжрегіональних взаємодій Харківського регіону є:

- коопераційні зв'язки машинобудівних підприємств;
- транзитно-транспортні відносини;
- науково-освітні процеси.

Полтавський регіон має пріоритети в галузі нафто- і газовидобування, переробки сільськогосподарської продукції, приладобудування і розвитку легкої промисловості.

Визначальні напрямки міжрегіональних взаємодій:

- коопераційні зв'язки в нафто- і газотранспортній системі та сільськогосподарській галузі;
- замовлення, розробка та розповсюдження об'єктів високотехнологічного профілю;
- формування інфраструктури для обслуговування міжнародних торговельно-економічних коридорів.

Луганський регіон має в своєму потенціалі значну частину машинобудівних підприємств державного рівня значимості; розвинене енергетичне господарство; орієнтоване на міжрегіональні ринки

сільськогосподарське виробництво.

Визначальні напрямки міжрегіональних взаємодій:

- сфера реалізації коксохімічної продукції;
- коопераційні зв'язки в харчовій промисловості;
- постачання монопольної продукції галузі машинобудування.

Донецький регіон має за основу економічного потенціалу матеріально-ресурсну та виробничу базу, що вигідно включена в економіку України завдяки імпорту металопродукції і постачання вугілля для всіх регіонів. Регіон має потужний і розгалужений машинобудівний комплекс з достатньо активною науковою підтримкою.

Визначальні напрямки міжрегіональних взаємодій:

- регіон домінує в використанні природного газу;
- має значні потреби в інноваційному переоснащенні основних виробничих потужностей;
- забезпечує інші регіони сировиною для енергетики, машинобудування, будівельної індустрії.

Одеський регіон має значний промисловий потенціал, розвинене портове господарство з функцією міжнародних морських перевезень, групу підприємств хімічної і нафтопереробної галузі. Традиційно в регіоні сформувалася і розвивається сфера торгівлі.

Визначальні напрямки міжрегіональних взаємодій:

- експортно-імпортні операції;
- приладо- і машинобудування;
- переробка сільськогосподарської продукції.

Миколаївський регіон має розвинену суднобудівну галузь, енергетику (АЕС), кольорову металургію та сільське господарство.

Визначальні напрямки міжрегіональних взаємодій

- використання рекреаційних ресурсів;
- спеціалізація в галузі суднобудування;
- розвиток харчової і переробної промисловості.

Закарпатська область має унікальні природні умови. В регіоні розвинута деревообробна промисловість, туризм, експортно-імпортні операції, сільське господарство.

Визначальні напрямки міжрегіональних взаємодій

- розвиток туризму і торгівлі;
- збереження екологічної ситуації в регіоні;
- розвиток сільського господарства;
- регулювання міграційних процесів;

– розвиток транспортної мережі, зокрема шляхів європейського сполучення.

Чернівецький регіон – це комплексний своєрідний регіон, в якому достатньо збалансована економічна структура. Регіон має значні запаси лікувальних мінеральних вод найрізноманітнішого хімічного складу.

Визначальні напрямки міжрегіональних взаємодій

- розвиток туристичної галузі;
- розвиток та вдосконалення бальнеологічної терапії та дослідницькі розробки в цьому напрямку;
- виробництво будматеріалів.

Загальний аналіз вибраних регіонів свідчить про необхідність відмови від єдиної концепції їх стратегічного планування. Перевагу слід віддати оригінальним моделям розвитку, в яких на першому місці має бути виділена специфіка умов економічного розвитку кожного з регіонів і механізму їх міжрегіональних взаємодій.

Розвиток міжрегіональних взаємодій більшою мірою відноситься до компетенції практичної діяльності самих регіонів. Прямий зв'язок регіонів між собою за умови орієнтації на законодавчі положення й основи державної політики, на наш погляд, може забезпечити більш корисні результати в реальному часі виконання завдань і зобов'язань, що несуть взаємовигоду регіонам-учасникам.

В аспекті регіонального саморозвитку виділено такі форми та інструменти міжрегіональних взаємодій:

1) посилення зв'язків виробничої кооперації, перш за все в промисловості, сільському господарстві, транспорті;

2) взаємодія по лінії регіональних угруповань єдиної національної енергетичної системи;

3) організація інформаційного обміну шляхом операційного поєднання в кластеру модель відомчих інформаційних систем;

4) взаємодія й об'єднання в програмах науково-технічного співробітництва (технологічні кластери, екологічні програми, обмін фахівцями, цільова підготовка кадрів вищої кваліфікації);

5) створення регіональних регуляторно-розподільчих систем, зокрема по лінії розвитку туризму, відпочинку, транспортних зв'язків, готельного бізнесу;

6) регулювання відносин в сфері внутрішньої трудової міграції населення;

7) узгодження торговельних ринків, процесів, систем

міжрегіональної логістики.

Як впливає з наведеного переліку різновидів міжрегіональних взаємодій, структура й обсяг можливих форм відпрацювання збалансованих відносин досить широка.

Висновки. Загалом результати дослідження підтверджують висновок про те, що в регіонах поступово формуються нові умови, що є запорукою очікуваних змін в відповідності з науковим підходом, новим економічним мисленням й інженерним рівнем виконання розробок, що базується на аналізі, розрахунках і проектному виконанні перспективних моделей розвитку.

Таким чином, розробки стратегій розвитку на регіональному рівні та врахування зростаючої ролі міжрегіональних взаємодій в активації інноваційного процесу в Україні, концентрують увагу на трьох складових регіональної політики, а саме: оцінці інноваційного потенціалу, проектуванні стратегічних програм і реформуванні механізмів їх реалізації.

З аналізу практичної діяльності регіонів, щодо розробки перспектив свого інноваційного розвитку, виявлено значні недоліки в цій роботі, серед яких – несистемність, неоригінальність (відсутність специфіки своєї стратегічної лінії), незавершеність розробок. Для їх подолання в запропоновано нові типи моделей розвитку, що базуються на постійній практиці ведення робіт щодо управління інноваційним процесом в кожному регіоні. У ці роботи доцільно включити інституційну політику, систему постійного оцінювання ситуації (ресурсної бази, зв'язків, змін в зовнішньому середовищі), концентрацію зусиль на пріоритетах, серед яких пропонується виділити економіку знань і місцеві потреби, в тому числі житлово-комунальне господарство.

Зазначимо також, що успіх практичної реалізації стратегії інноваційного розвитку залежить не стільки від наукової парадигми, скільки від управлінської практики, що поєднує волю, знання, бажання та вміння. В цьому аспекті наукова діяльність створює основи для врегулювання складних суперечностей між економічним потенціалом, інтелектом і соціумом.

1. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення: монографія / [О.І. Амоша, В.П. Антонюк, А.І. Землянкін та ін.] / НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2007. – 328 с.
2. Бубенко П.Т. Регіональні аспекти інноваційного розвитку: монографія / П.Т.

- Бубенко – Х.: НТУ «ХПІ», 2002. – 316 с.
3. Гесц В.М. Інноваційні перспективи України / В.М. Гесц, В.П. Семиноженко. – Х.: Константа, 2006. – 272 с.
 4. Інноваційний розвиток економіки та напрями його прискорення / [за ред. В.П. Александрової]. – К.: Ін-т економічного прогнозування НАН України, 2002. – 77 с.
 5. Ковальська Л.Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізм її підвищення: монографія / Л.Л. Ковальська – Луцьк: Настир'я, 2007. – 420 с.
 6. Семиноженко В.П. Новый регионализм / В.П. Семиноженко, Б.М. Данилишин – К.: Наукова думка, 2005. – 158 с.
 7. Снисаренко Е.Б. Оценка и оценивание инновационного потенциала / Е.Б. Снисаренко, В.А. Есина // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2009. - № 2. – С. 57–68.
 8. Сторонянська І.З. Міжрегіональна економічна інтеграція в Україні: теоретико-методологічні засади дослідження і регулювання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук. – Львів, 2010. – 40 с.
 9. Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2015 року: монографія / [А.Б. Аваков, В.С. Пономаренко, В.М. Бабаєв, М.О. Кизим, О.М.Тищенко та ін.]. – Х.: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2008. – 352 с.
 10. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області на період до 2015 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://oblrada.odessa.gov.ua/>
 11. Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.oda.cv.ua/>
 12. Стратегії соціально-економічного розвитку Полтавської області до 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.obladmin.poltava.ua/>
 13. Стратегія економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.donoda.gov.ua/>
 14. Стратегія економічного та соціального розвитку Луганської області на період до 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.loga.gov.ua/>
 15. Стратегії економічного і соціального розвитку Миколаївської області на період до 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mykolayiv-oda.gov.ua/>